

Шеянова Олена,

Національний університет «Острозька академія»

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті дається визначення поняттю «мовна картина світу». Автор розглядає мовну картину світу в цілому у площині психолінгвістики та досліджує проблему англомовної картини світу. У статті проаналізовано становлення англійської мови, вплив культури та традицій англійців на формування англомовної картини світу.

Ключові слова: мовна картина світу, мова, система, культура, менталітет.

В статье даётся определение понятию «языковая картина мира». Автор рассматривает проблему языковой картины мира в целом с точки зрения психолингвистики и англоязычной картины мира. В статье проанализировано становление английского языка, влияние культуры и традиций англичан на формирование англоязычной картины мира.

Ключевые слова: языковая картина мира, язык, система, культура, менталитет.

Article is intended to define the «language worldview». The author considers the problem of the language worldview as a whole in terms of psycholinguistics and the English language worldview. The article analyzes the development of English, the influence of English culture and traditions on the formation of English language worldview.

Key words: language worldview, language, system, culture, mentality.

Постановка проблеми. На сучасному етапі дослідження мови розуміти стає очевидним, що мова є не лише засобом комунікації чи передачі інформації, але й шляхом, з допомогою якого стає можливим зрозуміти суть національного характеру та культуру нації. Зва-

жаючи на це, важливо розуміти суть поняття «мовна картина світу». Лінгвістика тісно пов'язана із психологією, адже мова є відображенням психіки окремого індивіда та нації в цілому. Саме тому, «мовна картина світу» тісно пов'язана з ментальністю, адже у кожного народу є своя власна культура, традиції, менталітет, які неможливо зрозуміти чи сприйняти тільки через мову, оскільки вони закладені у стійких словосполученнях, мовних знаках культури, концептах, які передати іншою мовою досить складно. Наприклад, англійці й американці краще осмислюють логічно просто побудовані міркування. Отже, англійська картина світу буде відрізнятися від інших мов світу, оскільки англійці та американці мають своє чітко сформоване уявлення про світ, яке відображається у їх мові, спілкуванні, традиціях та культурі дещо по-іншому, аніж у мові інших народів світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впродовж багатьох років феномен мови розглядався як засіб комунікації та сприйняття світу, проте мова є не лише способом відображення реальності, але й тлумачить її, створюючи виняткову реальність для кожного. Мовна картина відображає уявлення про внутрішній світ людини, у неї безперечно вкладений досвід поколінь, що відображається у сприйнятті світу. Ще у XIX ст. в працях Гумбольдта та його послідовників – Л. Вайсгербера, Й. Тріра, Б. Уорфа – з'являється метафора «мовна картина світу». Вивченню питання мовної картини світу приділяли увагу такі мовознавці, як Ю. Апресян, О. Радченко, Є. Урисон, М. Фуко, В. Чукіна, О. Шпенглер. Проблема функціонування мовних знаків культури розглядалась багатьма дослідниками, зокрема, Н. Данилюк, В. Денисенко, Л. Дяченко, С. Єрмоленко, С. Костянтиновою. Розробкою проблеми картини світу та її мовного вираження займалися Ю. Апресян, Г. Брутян, Ю. Караулов, В. Морковкін, Ж. Соколовська, Н. Сукаленко. Особливості розуміння та уявлення про світ англійськими народами та їх відображення у мові описано в наукових роботах Б. Ажнюка, А. Вежицької, Г. Томахіна та ін. А. Вежицька запропонувала описувати суспільство через ключові слова, які відображають головні культурні поняття [2]. Увага вчених зосереджувалася і на методичному аспекті вивчення культури та особливостей культури англійських країн.

Метою статті є висвітлити поняття мовної картини світу, прослідкувати особливості англійської картини світу та значення мовної картини світу в цілому.

Виклад основного матеріалу. Мовна картина світу – це система понять, що є характерною для кожної мови, за допомогою якої носії мови сприймають (класифікують, інтерпретують) світ [5, с. 34-37]. Картина світу ґрунтується на почуттях, уявленнях, відчуттях та мисленні людини, створює норми поведінки, має вплив систему цінностей, які, в свою чергу, мають вплив на формування й узагальнення понять. Мова, з точки зору психолінгвістики, розглядається не як абстрактна система, а як мовленнєва властивість людини, її індивідуальний засіб спілкування. Відтак, мовна картина світу – це система взаємопов’язаних мовних одиниць, що з допомогою лінгвістичних та граматичних значень відображає стан речей оточення та внутрішнього світу людини, тобто картину світу в цілому.

У мовних поняттях та категоріях закріплено результати пізнання людиною світу, усвідомлення надбань цивілізаційного завоювання простору і часових параметрів нашого буття. Людина усвідомлює себе в оточенні. Актуальною залишається проблема взаємодії процесів мислення людини і мови, яка і визначає функціонально-когнітивну домінанту лінгвістичних досліджень. Мова наскрізь пронизує світ людини, і як слушно зазначав М. Гайдеггер, «оскільки ми люди, щоб бути тим, ким ми є, вбудовані в мову і ніколи не зможемо з неї вийти, щоб можна було оглянути її ще якимось ззовні, то в поле нашого зору сутність мови потрапляє кожного разу лише тією мірою, якою ми самі з’являємося у її полі» [3, с. 272].

Мова сприймається як з’єднуючий елемент між окремою людиною та ментальністю нації, до якої вона належить, причому завдяки мові можливо не тільки віднайти цей зв’язок на сучасному етапі, а й прослідкувати його розвиток у ході всієї історії нації та суспільства. Усі елементи народної культури знаходять відбиток у мові певного народу, яка є відмінною від інших саме через специфіку відображення в ній світу і людини в ньому. О. Кубрякова наголошує, що «іще до знайомства з мовою людина певною мірою знайомиться зі світом, пізнає його; завдяки відомим каналам почуттєвого сприйняття світу вона володіє певною інформацією про світ, розрізняє і ототожнює об’єкти свого пізнання. Засвоєння будь-якої нової інформації про світ здійснюється кожним індивідом на базі тієї мови, якою він уже володіє» [4, с. 91].

На становлення культури англomовних народів Британії та англomовної картини вплинули кельти, римляни, англосакси, вікінги

і нормани. Серед дослідників побутувала думка, що Англія бачить своє відображення в Шекспірі. Основою сучасної англійської мови стала мова англосаксів, проте зміни відбулися після норманського завоювання, і ці зміни були помітні на всіх рівнях мови: фонетичному, граматичному і лексичному. Не виключеним є і той факт, що внесок у англomовну картину світу зробили також кельти. Хоча їх вплив є не досить вираженим, слід пам'ятати, що кельти є прабатьками західноєвропейських народів. Тому варто брати до уваги вплив кельтської культури на англійську мову. Знання культури англomовного народу, а саме його історії, реалій, буденності та видатних осіб часто є досить необхідним для розуміння конкретного відображення в англomовній картині світу.

Особливістю англійської мови та англomовної картини світу зокрема, є поділ більшості слів на іменники та дієслова (суб'єкти та предикати), а світ, відповідно, представлений предметами та діями. Англо-американська культура створює принцип особистої незалежності, суть якого полягає в не обмеженні свободи самовираження. В англо-американській культурі відмова перекривається контекстом вибачення. Тобто, мовець каже «ні», але не хоче, аби хтось цим переймався.

Час в англomовній картині світу час відображає зв'язне поняття, сформоване низкою швидкоплинних вражень, які можна поділити на чуттєві та соціокультурні. Чуттєві враження часу створюють досвід усвідомлення часу людиною, а соціокультурні враження відтворюють досвід, сформований під впливом суспільної діяльності людини.

Англії за своїм менталітетом схильні до всього природного, простого, діловиті, схильні до традицій при недовірі до всього незвичного (в т.ч. й іноземного), мають пристрасть до домашнього вогнища як символу особистої незалежності. Є у них й такі якості, як незалежність, освіченість, достоїнство, безкорисливість, такт, добірність манер, ввічливість, здатність пожертвувати часом і грішми заради доброї справи, вміння керувати і бути керованими, наполегливість тощо [8, с. 97-105].

Висновки з проведеного дослідження. На сучасному етапі досліджень мовні знаки культури відіграють важливу роль. Усі вони будуються на сприйнятті як значень слів, так і на різноманітних асоціаціях, які тим чим іншим чином виникають у носія мови. Сукуп-

ність усіх вражень, понять, відчуттів, уявлень, що відображаються у мовних знаках культури, створює мовну картину світу різних народів. У кожного народу абсолютно різні погляди та різні розуміння одних й тих самих речей. Окрема мовна картина світу дає можливість помітити незначні відмінності, розкрити прихований зміст та натяки. В такому випадку надзвичайно важливим є знання традицій та культури окремого народу.

Мова є засобом пізнання світу. Мовна картина світу, в свою чергу, формує бачення світу людиною певної національності, визначає її поведінку. Кожна мова є особливою і по-особливому відображає сприйняття навколишнього світу. Значення, які передає мова, створюють певну систему, що є неповторною для носіїв тієї чи іншої мови. Мовна картина світу нації формується впродовж всього життя і складає сукупність певних знань.

Англomовна картина світу формувалась впродовж століть і значно відрізняється від мовних картин світу інших народів. Англomовні носії різняться схильністю до конкретики, діловитості та дотримання традицій. Таким чином, все це впливає на формування їхньої індивідуальної картини світу, через яку вони відображають свої почуття, ставлення до навколишнього світу. Притаманним англomовним народам також є відчуття незалежності, вони наділені благородними манерами та винятковими рисами. Усе це, безперечно, відображається у їх мовленні та формує мовну картину світу не подібну до інших.

Література:

1. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания / Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1995. – №1. – С. 34-41.
2. Вежбицкая А. К. Язык. Культура. Познание. – М., 1997.
3. Гайдеггер М. Время и бытие / Мартин Гайдеггер. – М. : Высшая школа, 1993. – 312 с.
4. Косенко О. С. Мовна картина світу – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkzh/2010_34/Kosenko.pdf
5. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузгина – М. : Наука, 1996. – 174 с.
6. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу / Л. А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – №5/6. – С. 36-42.
7. Сухарев В. А., Сухарев М. В. Психология народов и наций. – Донецк : Сталкер, 1997. – 400 с.